

¹ М.Б. Асыл *, ² Д.Б. Дәуен

¹PhD докторант, Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан
E-mail: monikaassyl@gmail.com

²PhD, Абылай хан атындағы
Қазақ Халықаралық қатынастар және әлем тілдері университетінің доценті, Алматы, Қазақстан
E-mail: dinara_dauen@mail.ru

СЯОКАН ҚОҒАМЫН ҚҰРУ БАРЫСЫНДАҒЫ КЕДЕЙЛІКПЕН КҮРЕС: ҚЫТАЙЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ

Аңдатпа

Қытай Халық Республикасы құрылғаннан кейін қытай халқы ұлттық дамуды жүзеге асыру барысында Қытай Коммунистік партиясының (ҚКП) басшылығымен кедейлікпен күресті алдыңғы қатарлы мақсаттар қатарына қойды. Реформалар мен ашық есік саясаты жарияланғаннан кейін Қытай кедейлікті қысқарту бойынша кең көлемдегі жұмыстарды бастады және дамуға бағытталған қытайлық ерекшелігі бар кедейлікпен күрестің жаңа жолын салып өтті. Маңызды жетістіктерге жеткізген бұл жол Қытайдағы “сяокан” қоғамын (орта дәулетті қоғам) құру үдерісінің маңызды құраушы бөлігі болып табылады. 2012 жылы өткен ҚКП-ның 18-ші съезінен кейін партия, мемлекет пен қоғам жаңа қарқынмен кедейлікпен толық көлемде күресуге жұмылдырылды. Бас хатшы Си Цзиньпиннің кедейлікпен күрес туралы маңызды тұжырымдамаларының басшылығымен жүргізілген бұл күрес Қытайдың жаңа дәуірдегі дамуына бағытталған кедейшілікпен күрестің жаңа кезеңінің бастамасы болды. Бүгінгі таңда Қытайдағы кедейлікті жою мәселесі аса өзекті тақырыптардың бірі болып отырғандықтан, мақаламыздың негізгі мақсаты – миллиардтан аса халқы бар Қытай елі үшін кедейлікпен күрес жолында қысқа мерзімде үлкен жетістіктерге жетуге мүмкіндік берген кедейлікті жою бағдарламаларын, оның ерекшеліктерін, бұл мәселені шешудің жолдары мен тәсілдерін қарастыру. Себебі Қытайдың кедейлікті жою бойынша тәжірибесі дәл осындай проблемалары бар дамушы елдер үшін жоғары маңыздылыққа ие.

Тірек сөздер: ҚХР, кедейлікпен күрес, сяокан қоғамы, ҚКП, кедейлікпен нүктелі күрес саясаты, қаржылық саясат, кедейшілік шегі, Си Цзиньпин.

¹Асыл М.Б. *, ²Дәуен Д.Б.

¹PhD докторант, Казахский Национальный университет им. Аль-Фараби, Алматы, Казахстан
E-mail: monikaassyl@gmail.com

²PhD, доцент Казахского университета международных отношений и мировых языков им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан
E-mail: dinara_dauen@mail.ru

БОРЬБА С БЕДНОСТЬЮ В КОНТЕКСТЕ ПОСТРОЕНИЯ ОБЩЕСТВА СЯОКАН: КИТАЙСКИЙ ОПЫТ

Аннотация

После образования Китайской Народной Республики китайский народ боролся с бедностью на фоне национального развития под руководством Коммунистической партии Китая (КПК). После реализации политики реформ и открытости Китай организовал широкомасштабную практику сокращения бедности, добившись значительных успехов, и проложил новый путь сокращения бедности, ориентированной на развитие, с китайской спецификой. Этот путь является неотъемлемым компонентом процесса построения общества “сяокан” (среднезажиточное общество), отображающего суть китайского социализма. После 18-го Всекитайского съезда КПК в 2012 году вся партия, страна и общество были призваны к полномасштабной борьбе с бедностью под руководством важных заявлений генерального секретаря Си Цзиньпина о борьбе с бедностью, что открыло новый этап борьбы с бедностью, ориентированной на развитие Китая в новую эпоху. Вопрос ликвидации

бедности в Китае на сегодняшний день является весьма актуальной, в связи с этим главная цель статьи – рассмотреть программы ликвидации бедности в Китае, ее специфику, пути и методы ее решения, позволившие в короткие сроки добиться ликвидации бедности в стране с миллиардным населением. Опыт Китая по сокращению бедности может иметь большое положительное значение для большинства развивающихся стран в решении их проблем.

Ключевые слова: КНР, борьба с бедностью, общество сяокан, КПК, политика адресной борьбы с бедностью, фискальная политика, черта бедности, Си Цзиньпин.

¹Assyl M.B. *, ²Dauyen D.B.

¹ PhD student, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

E-mail: monikaassyl@gmail.com

²Phd doctor, associated professor

of the Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, Almaty, Kazakhstan

E-mail: dinara_dauen@mail.ru

POVERTY ALLEVIATION IN THE CONTEXT OF BUILDING A XIAOKANG SOCIETY: THE CHINESE EXPERIENCE

Abstract

Since the founding of the People's Republic of China, the Chinese people have struggled against poverty as part of national development under the leadership of the Communist Party of China (CPC). China has organized large-scale poverty alleviation practices with considerable results since the implementation of the reform and opening-up policy, paving a new path of development-oriented poverty alleviation with Chinese specificity. This path is an integral component of the process of building the “xiaokang” society (moderately prosperous society), which reflects the essence of Chinese socialism. Since the 18th CPC Congress in 2012, the whole Party, the country and society have been called upon to fully combat poverty under the guidance of General Secretary Xi Jinping's important anti-poverty statements. This opened a new phase of poverty alleviation oriented towards China's development in a new era. The issue of poverty eradication in China today is highly current now; therefore, the main goal of the article is to examine China's poverty eradication programmes, its specifics, ways and methods that have enabled the country with a billion population to eliminate poverty in a short period of time. China's experience in poverty reduction could be extremely beneficial to most developing countries in resolving their issues.

Keywords: PRC, poverty alleviation, Xiaokang Society, CCP, targeted poverty alleviation policy, fiscal policy, poverty line, Xi Jinping.

Кіріспе. Модернизацияның қытайлық моделінің негізгі мақсаттарының бірі Қытай халқын кедейліктен арылту, әл-ауқатының деңгейін арттыру, материалдық тұрмыс жағдайын жақсарту болып табылады. Бұл даму бағыты 1970-ші жылдардың соңында Қытайдың ұлттық жағдайына сәйкес келетін сяокан қоғамын (орта дәулетті қоғам) құру тұжырымдамасында көрініс тапты. 1983 жылы шілдеде жапондық делегациямен кездесу барысында Дэн Сяопин: “Төрт модернизацияның ақтық мақсаты ғасыр соңына қарай сяокан деңгейіне жету болып табылады... Сяокан деңгейі деп отырғанмыз, ЖІӨ (жалпы ішкі өнім) жағынан алып қарасақ, адам басына шаққанда 800 АҚШ доллар көрсеткішіне жетуді білдіреді... социалистік бөлініс қағидасына сәйкес, сяокан деңгейіне жету жалпы барлығына ортақ деңгейде жүзеге асырылуы тиіс”, - деп айтқан болатын (Deng X., 1994:64). “Сяокан” тұжырымдамасы социализм қағидаларымен берік байланыстырылды. Тамақ пен киімнің жеткіліксіздігі мәселесін шешу үшін елдің ЖІӨ-нің адам басына шаққандағы 1980 жылғы көрсеткішін 1990 ж. қарай екі есе көбейтуге, ал халықтың өмір сүру деңгейін сяокан деңгейіне жеткізу үшін 2000 ж. қарай төрт есе көбейтуге шешім қабылданды. Компартияның Орталық комитетінің (ҚКП ОК) XIII-ші шақырылымның 7-ші пленумында сяокан деңгейіне жету 90-шы жылдардың экономикалық құрылысының негізгі міндеті деген шешім қабылданды. Халық жақсы өмір сүру керек деген ұран бесжылдық жоспарлардың негізгі қағидасы болды. Қытай алдыға қойған мақсаттарына мерзіміне сәйкес жетсе де, елде әлі де 130 миллионға жуық адам кедейліктің төменгі шегінде өмір сүріп жатты. Дэн Сяопин өз уақытында «кедейлік – бұл социализм емес, социализм кедейлікті түбегейлі жою керек» деп айтқан болатын (Deng X., 1994:247). Кедейлікті жою қоғамның үйлесімді дамуы үшін қажетті социализмнің басты талабы және реформалар жылдарында мемлекеттің күнтәртібіндегі басты мәселе болды. Осы себептен де сяокан қоғамын құруға бағытталған ұзақ мерзімді стратегиялық жоспардың негізгі бөлігін кедейлікті жою мәселесі құрады.

21 ғасыр басында Қытай сяокан қоғамын құрудың жаңа кезеңіне аяқ басты. Әлеуметтік-экономикалық даму саласында қытайлық үкімет 2000-2020 жылдарға жаңа мақсаттар қойды – Қытай халқы үшін “жан-жақты” сяокан қоғамын құру (“全面建设小康社会” чуаньмиен цзиенши сяокан шэхуей). 2020 жылға қарай Қытай кедейлікті толықтай жеңеді және сяокан қоғамын құруды аяқтайды деп жарияланды. Бірінші жүзжылдықтың мақсаты деп айқындалған бұл бағытта үкімет кең көлемді жұмыс-тар атқарды. Бүгінгі таңда Қытайда кедейлікті жою проблемасы Covid-19 коронавирусы эпидемиясы сияқты әлем бойынша қызу талқыланып жатқан тақырыптардың бірі. 2021 жылдың 1 шілдесі күні Қытай Коммунистік партиясының құрылуының 100-жылдық мерейтойына орай ұйымдастырылған мерекелік шарада Бас хатшы Си Цзиньпин Қытайдың кедейлікті түбегейлі жойғандығы және сяокан қоғамын құруды аяқтағандығы жайлы ресми түрде мәлімдеуі үкіметтің қырық жылдан астам уақыт бойы тынымсыз күш-жігерінің шарықтау шегі болды. Осы себептен, 1,4-миллиард халқы бар Қытай елінің осындай қысқа мерзімде кедейлікті түбегейлі жоюға алып келген сәтті тәжірибесін, мемлекеттік бағдарламаларын, атал-мыш қиындықты шешудің жолдары мен әдіс-тәсілдерін зерттеп қарастыру аса өзекті болып табылады.

Мақаламыздың негізгі мақсаты – Қытайдағы кедейлікпен күрес саясатының дамуын сипаттай отырып, кедейлікті жою бойынша қабылданған бағдарламаларды қарастыру және Қытайдың кедейлікті жою тәжірибесін саралау. Себебі қытайлық тәжірибе дамыған елдер үшін қызықты болмаса да, дәл осындай мәселелері бар көптеген дамушы елдер үшін жақсы үлгі болары анық.

Материалдар мен әдістер. Мақаланың теориялық негізін қытайлық, ресейлік және шетелдік зерттеушілердің Қытайдың әлеуметтік-экономикалық дамуы, қытайлық ерекшелігі бар социализм теориясы, “сяокан” концептісін, кедейлікпен күрес мәселесін жекелеген зерттеулер бойынша ғылыми еңбектері құрайды. Зерттеудің қайнаркөзі ретінде бірінші кезекте Дэн Сяопин шығармаларының жинағы, Си Цзиньпиннің ресми мәлімдемелері мен ҚКП-нің съездерінің материалдары, екінші кезекте ғылыми басылымдар қолданылды. Ақпарат көздері ретінде сонымен қатар ҚХР Мемлекеттік статистика комитетінің мәліметтері, Қытайдың кедейлікті жою тақырыбындағы мерзімді басылымдары мен ресми сайттардағы мәліметтер қолданылды.

Зерттеуді жүргізу барасында ғылымның сараптау мен синтез, индукция мен дедукция сияқты жалпы әдістері және шығыстану, саясаттану мен әлеуметтанудың жеке әдістері қолданылды. Әдебиетті сараптау әдісі мен шынайылықты зерттеу әдістерін қатар қолдану арқылы Қытайда кедейлікпен күрестің теориялық негіздері мен жалпы тәжірибесін зерттей келе, кедейлікпен күресудің қытайлық ерекшелігі бар жолы айқындалды. Статистикалық сараптама мен жүйелік сараптама әдістерін қолдану зерттеу нысаны болып табылатын Қытайдың кедейлікпен күрес саясатының негізгі жетістіктері мен кемшіліктерін анықтауға мүмкіндік берді. Сонымен қатар мақалада Қытай басшыларының сөздерін сараптау барысында дискурс анализ әдісі де қолданылды.

Талқылау. Қытайда орын алып жатқан әлеуметтік-экономикалық үдерістерді зерттеуге арналған қытайлық, батыстық және ресейлік ғалымдардың жұмыстары өте көп. “Сяокан” тұжырымдамасын ғылыми тұрғыдан зерттеу Қытайдың өз ішінде 90-шы жылдардың басында теориялық тұрғыдан да, партияның саяси бағыты тұрғысынан да жан-жақты кең ауқымда жүргізілуде. “Сяокан” тұжырымы Қытайдың Әлеуметтік Ғылымдар Академиясының Әлеуметтану Институты мен Мемлекеттік статисти-калық Бюро аясында зерттеліп, жыл сайын осы бағытта жасалған зерттеулердің нәтижелері жинақтар мен есептер түрінде жариялануда. Қытайдағы сяокан проблемасын зерттеумен айналысып жатқан атақты ғалым Ху Аньган. 2012 жылы ғалымның “2020 жылы Қытай жан-жақты сяокан қоғамын құрады” атты көлемді еңбек жариялады.

Қытайдан сырт, “сяокан” концептісіне жалпы ғылыми ортада қызығушылық жоғары. Қытайдың дамуындағы “сяокан” ұғымының алар орнын, осы тұжырымдама шеңберіндегі әлеуметтік мәселелерді зерттеуде ресейлік ғалымдар да кең көлемдегі зерттеулерін жариялау үстінде. Олардың ішінде РФА Қиыр Шығыс Институтының зерттеу жұмыстары ерекше атауға тұрарлық. 2018 жылы А.В. Островский бас редакторлығымен “13-ші бесжылдық (2016-2020) – Қытайда орта дәулетті қоғам “сяоканды” құрудың маңызды кезеңі” атты мақалалар жинағы жарық көрді. 2020 жылы Саяси зерттеулер мен болжамдар Орталығының ұйымдастыруымен “Қытай мемлекеті “орта дәулетті қоғам” құрудың шешуші кезеңінде” атты ғылыми конференция материалдары басылып шықты. “Сяокан” концептісі мен Қытайдағы кедейлікпен күрес мәселесін зерттеуде А.В. Островский, А.В. Ломанов, Э.П. Пивоварова, Л.Д. Бони, О.Б. Бальчиндоржиева сынды ресейлік ғалымдардың жұмыстары үлкен ғылыми мәнге ие.

Батыс ғылыми ортада “сяокан” концептісін зерттеу қытайлық ерекшелігі бар социализм теориясы шеңберінде жүргізілуде. Сяокан қоғамы концептісі мен кедейлікпен күрес саясатын байланыстыра зерттеу жұмыстары негізінен соңғы онжылдықта, әсіресе Си Цзиньпин билікке келген соң қарқынды

жүргізілуде. Аталмыш тақырыпта шыққан соңғы жұмыстар қатарында автор Роланд Боердің 2021 жылы шыққан “Socialism with Chinese characteristics: a guide for foreigners” (Қытайлық ерекшелігі бар социализм: шетелдіктер үшін нұсқаулық) атты еңбегін атап өтсек болады. Бұл еңбекте автор Қытайдың әлеуметтік-экономикалық трансформациясының теориялық негізі мен нақты нәтижелерін сараптау арқылы, партия басшыларының бес буынның қосқан үлесі туралы жан-жақты зерттеу жүргізген.

Зерттеу нәтижелері. Қытайда кедейлікпен күрес Қытай Халық Республикасы құрылған алғашқы жылдарынан-ақ басталған болатын. Алғашқы кезеңдерде бірінші кезектегі міндеттер халықты азық-түлікпен қамтамасыз ету, жұмыссыздық, сауатсыздыққа қарсы күрес мәселелерін шешу болатын. Кедейлікпен күресте негізгі күш-жігер мен оңды нәтижелер соңғы қырық жылда, яғни реформалар мен ашық есік саясаты жүргізілген кезеңде байқалды. «Сяокан» қоғамын құру мен жан-жақты экономикалық және әлеуметтік дамуды жүзеге асыру талпынысында Қытайдың үкіметі кедейлер арасындағы азық-түлік пен киім-кешек мәселесін шешу мақсатымен кең көлемдегі кедейлікпен күресті жоспарлап, ұйымдастыру жұмыстарын жүргізді. Бұл қадамдар кедейлік мәселесін шешуді біршама жеңілдетті. Кедейлікпен күрес саясатының даму үдерісін шартты түрде екі үлкен кезеңге бөліп қарастыруға болады: бірінші кезең 1978 жылдан 2000 жылға дейін және екінші кезең 2001 жылдан 2020 жылға дейін. Бұлай екі кезеңге бөлуіміздің себебі қоғамдық дамудың екі кезеңі – “вэньбао” (тамақ пен киім жеткіліктілігі) мен “сяокан” (орташа дәулетті) деңгейлеріне жетуді жүзеге асыру мерзімдерімен тікелей байланысты. Бұл үлкен екі кезеңнің әрқайсысында кедейлікпен күресудің өзіндік сатылары болды. 1978 жылдан бастап 2000 жылға дейінгі кезеңде кедейлікпен күрес саясатының дамуы үш сатыдан өтті: 1. Халықтың кедей жіктерінің жағдайын жақсартуға бағытталған институционалдық реформалар кезеңі (1978-1985) 2. Кедейлікпен күрес жөніндегі саясатты кең ауқымда дамыту кезеңі (1986-1993) 3. Кедейлікпен күрес кезеңі (1994-2000) (Davie G. және басқалар, 2021:245). Дәл осы үшінші сатыда ҚХР Үкіметі кедейлікті қысқарту бойынша шаралардың алғашқы мемлекеттік бағдарламасын қабылдаған болатын. Бұл бағдарлама кедейлікпен күресте нақты мақсаты, міндеттері, шаралары мен мерзімдері көрсетілген құжат болды. 1994 жылдың наурыз айында Үкімет “Кедейлікпен күрес бойынша жеті жылдық бағдарламаны” (国家八七扶贫攻坚计划) гуоцзя бачи фупин чжэнцзиен цзихуа) жариялады. Аталмыш бағдарлама 1994 жылдан бастап 2000 жылға дейінгі жеті жыл ішінде 80 миллион адамды абсолютті кедейліктің құрсауынан шығаруға бағытталған еді. Бағдарлама Қытай мемлекеті адамдық, материалдық және қаржылық ресурстарын жинақтап, қоғамның барлық топтарын жұмылдырып, 2000 жылдың аяғына қарай ауылдық өңірлердің кедей халқының азық-түлік пен киім-кешек мәселесін шешу үшін тынбай еңбек ету керектігін нақты айқындады (ҚХР Сыртқы істер министрлігі сайты, 2002). Қытайлық үкімет алдыға қойған бұл стратегиялық мақсатына жету үшін көптеген қаражат пен күшін жұмсады. Алайда 20 ғасыр соңында елде әлі де ондаған миллион ауылдық тұрғындар кедейлік құрсауында қалып, кедей халықтың саны Қытай мемлекеті үшін алаңдаушылық тудыртты. Мәселені қиындатқан факт – кедейлердің көп бөлігі ескі революциялық аймақтарда, этникалық аймақтарда, шекараға жақын аймақтарда және табиғи жағдайы нашар, жетуге қиын аймақтарда өмір сүргендігі. Бұл аймақтардың негізгі жағдайы өте қиын болды, кедейлік деңгейі терең болғандықтан оларды дамыту көп қаражатты қажет етті. (Жэньминь, 2016). Ауқымды күш-жігер жұмсалғанына қарамастан, 21 ғасырға Қытай толыққанды шешілмеген кедейліктің проблемасымен аяқ басты.

Белгілі бір дәрежеде және белгілі бір аймақтарда сақталып отырған кедейлік мәселесін шешуді тездету үшін Қытай 2001 жылдың мамыр айында кедейлікпен күрес және даму жөніндегі Орталық жұмыс конференциясын ұйымдастырды. Конференция барысында 21 ғасырдың бірінші онжылдығына Қытайдың кедейлікпен күресу және ауылдық жерлерді дамыту бойынша кешенді жоспарлары қарастырылды. Бұл конференциядан кейін Қытай үкіметі 2001-2010 жж. арналған “Қытайдың кедейлікпен күресі және ауылдық жерлерді дамытудың негізгі бағыттары” атты бағдарламалық құжатты ресми түрде жариялады. Бұл құжатта үкімет басшылары алдыңғы он жылға арналған Қытайдың кедейлікпен күресі мен ауылдық аймақтарды дамыту саясатының мақсаттарын және жетекші идеологиясын баяндады. Бұл бағдарламалар ауылдық өңірлердің тұрғындарының табыстарын көтеруге мүмкіндік берді (ҚХР Сыртқы істер министрлігі сайты, 2002).

Қытайда кедейлік мәселесін шешуде соңғы онжылдық кезең аса ерекшеленеді. Партияның 18-ші съезінен (2012 ж.) бастап кедейлікпен күрес жұмысы ерекше қарқынмен жүргізіле бастады. Мұндай белсенділік ел үкіметінің ауысуымен, партия басшылығының бесінші буыны – Си Цзиньпиннің билік тізгініне келуімен байланысты болды. Партия, мемлекет пен қоғам жаңа қарқынмен кедейлікпен кең көлемде күресуге жұмылдырылды. Бас хатшы Си Цзиньпин кедейлікпен күрес міндетін алдыңғы қатарға шығарды және өз басшылығымен ірі көлемді кедейлікпен күрес кампаниясын бастады.

Партияның Орталық Комитеті кедейлікті жою міндетін “сяокан” қоғамын құру стратегияның бір бөлігі ретінде және де аталмыш қоғамды құру үдерісінің маңызды көрсеткіші ретінде алға тартты. Бұл Қытайдың жан-жақты «сяокан» қоғамын құру жолындағы шешуші кезең және маңызды нышан болды.

ҚКП-нің 18 съезі қарсаңында Қытайда 100 млн-ға жуық кедей тұрғындар болды. Қытайлық ғалымдардың елдің кедей аймақтарының жағдайын зерттеулері келесідей мәлеметтер берді: 1) Елдегі кедейліктің басты себептерін негізгі 4 типке бөліп жіктеуге болады: аурулар, табиғи апаттар, білім беру мәселесі және отбасында жұмыс қолының (асыраушының) болмауы. Түрлі аурулар себебінен туындаған кедейлік ең кең таралған түрі; 2) Қытайдың кедей халқының орналасуы тым біркелкі емес және негізгі бөлігі елдің батыс аймақтарында орналасқан. 14 ең кедей деп танылған ауылдық аймақтар қол жетімсіз таулы және қыратты аймақтарда, үстірттерде орналасқан, сондықтан бұл жерлерде даму өте шектеулі. Реформалар саясатының басталуы, экономикалық даму және кедейлікке қарсы күрестің күшеюі салдарынан кедей халықтың саны азайғанымен, аймақтық кедейлік түбегейлі өзгерістерге ұшырамады, керісінше нарықтық экономиканың дамуы және “алдымен кейбір адамдар мен аймақтар бірінші болып байысын” деген Дэн Сяопиндік стратегиясының жүзеге асырылуына байланысты одан сайын нашарлай түсті (Бони Л.Д., 2020:6). Цзянь Цзэминнің тұсында басталған “Батыс аймақтарын дамыту” бағдарламасы осы аудандардағы кедейлікпен күресте аса тиімді болмады. Бұл жағдайдың барлығы үкіметтен бірқатар шаралар қабылдауды және кедейлікпен күрес әдістерін қайта қарауды, сонымен қатар жаңа қаржылық саясатты бастауды талап етті. Кедейлікпен күрестің ескі тәсілдері халықтың қажеттіліктер деңгейін қамтамасыз етуде тек “вэньбао” деңгейіне дейін ғана көтеріп, өз мүмкіндіктерін сарқып алғандықтан, жаңа жағдайларда кедейлік мәселесіне неғұрлым терең ғылыми тұрғыдан келу міндеті тұрды.

2011 жылдың желтоқсан айында ҚКП Орталық комитеті мен ҚХР Мемлекеттік кеңесі “2011-2020 жылдарға арналған кедей ауылдық өңірлердің дамуына арналған бағдарламаны” жариялап, кедейлікті жою бойынша нақты шараларды қабылдаудың қағидалары мен стандарттарын айқындады. ҚКП Орталық комитеті төраға Си Цзиньпиннің басшылығымен кедейлікпен күресте шешуші шабуылды жүзеге асыра бастады. 12-ші бесжылдықта (2011–2015 жж.) кедейлікпен қарқынды күресте біршама алдыға жылжулар байқалды, атап айтқанда мұқтаж халықтың саны жыл сайын 10 млн адамға қысқарып отырды. Кедейлік коэффициенті төмендеп, жылдық ЖІӨ-нің орташа өсімі 8%-ға жетті (Бальчиндоржиева О.Б., 2018:31). 2015 жылы президент Си Цзиньпин 2020 жылы елде абсолютті кедейлікте өмір сүріп жатқан бірде-бір азамат қалмайды деп мәлімдеді. ҚКП-нің құрылуының 100-жылдық мерейтойына орай, яғни 2021 жылға қарай кедейлікті толықтай жою партияның Орталық комитетінің мемлекет үшін алдыға қойған негізгі мақсаты болды (Жэньминь, 2018). Си Цзиньпин басшылығымен партияның Орталық комитеті Қытай халқының алдында осындай салтанатты міндеттемені алды.

Қытайдағы кедейлік шегі мен кедейлікпен нүктелі күрес тұжырымдамасы.

Реформалар мен ашық есік саясаты жарияланған күннен бастап бүгінге дейін Қытайда кедейлік шегі бірнеше рет белгіленген болатын: 1986, 1994, 2001 және 2010 жылдарда. Қытайда кедейлік шегі инфляциялық факторларды ескере отырып өзгертіліп отыруда. Мысалы, 2010 жылы ескі кедейлік шегіне сәйкес елдегі кедейлер саны 26,88 млн адамды құрады, алайда жаңадан қабылданған кедейлік шегіне сәйкес олардың саны 165,67 млн адамға өзгерді (韩雨莲, 安锦, 2020:118). Қытайдағы кедейлікпен күрес барысын қарастыруда басын анықтап алуға қажетті бір мәселе бар, ол – кедейлік сатысы. Әлемдік социологияда кедейліктің екі негізгі сатысы бөліп қарастырылады: абсолютті және салыстырмалы. Абсолютті кедейлік ретінде адам өзінің кірісіне тамақ, киім, тұрғын жай сияқты базалық қажеттіліктерін өтей алмайтын күй түсініледі. Мұндағы кедейлік шегінің сандық көрсеткіші ретінде ең төменгі күнкөріс деңгейі қарастырылады. Қытайда 2011 жылы кедейлік шегі жыл бойына адам басына 2300 юань шамасында бекітілді, алайда инфляцияны ескере келе 2020 жылы бұл көрсеткіш 4 000 юаньға дейін көтерілді. Абсолютті кедейліктің шегі болып танылған бұл критерий ҚКП Орталық комитетінің 18-ші шақырылымының 5-ші пленумында (2015 ж.) өмір сүрудің бес негізгі қажеттіліктеріне кепілдік беретін – “екі қамқорлық” пен “үш кепілдік” (“两不愁三保证” лян бучоу сань баочжэн) критерийі атына ие болды. Яғни, халық тамақ пен киімді уайымдамай, қалыпты өмір сүруді қамтамасыз етудің 3 кепілдігі – 9-жылдық білім, негізгі медициналық қызмет және тұрғын үй қауіпсіздігімен қамтамасыз етіледі дегенді білдірді. (Бони Л.Д., 2020: 8). Осыған сәйкес, ҚКП Орталық комитетінің 18-ші шақырылымының 5-ші пленумында кедейлікті жою бойынша қабылдаған міндеті тек абсолютті кедейлікті жоюға ғана бағытталғанын байқаймыз. Кедей халықтың басым көпшілігі ауылдық өңірлерде тұратындықтан кедейлікті жоюдың соңғы қабылданған бағдарламасы тек ауылдық

өңірлердегі кедейлікті жоюға бағытталғанын ескерсек, онда Қытайдағы сяокан қоғамын құру елдегі кедейліктің толықтай жойылатындығын меңземейтіндігін, тек қана кедейліктің “төменгі” қабаты жойылатындығын білдіреді деген қорытындыға келуге болады. Бұл дегеніміз, сяокан қоғамының құрылуы аяқталған соң Қытай үкіметі ендігі кезекте ауыл мен қалалардағы салыстырмалы кедейлікпен күрес шараларын бастайды деген болжам жасауымызға негіз береді.

ҚКП-ның 18-съезінен кейін Қытай ғылымының елдегі кедейлік мәселесіне, оның негізгі сипаттамалары мен ерекшеліктерін зерттеуге, кедейлікпен күресудің жаңа тәсілдерін іздестіруге назары едәуір артты. Кедейліктің таралу көрсеткіштері жылдан жылға төмендей бастады. Кесте 1-ден көріп тұрғанымыздай, Қытайда кедейлікте өмір сүріп жатқан халықтың саны 2010 жылдан бері елеулі қысқарған. Ең үлкен төмендеулерді 2010-2011 жылдары байқауға болады. 2013 жылдан бастап кедейліктің деңгейі тұрақты түрде азайып, 2019 жылы көрсеткіш 0,6 % мәресіне жетті. Мұндай күрт қысқару Қытайдың кедейлікпен күрес тарихындағы жаңа тұжырымдаманың жариялануымен байланысты болды.

Кесте 1. 2010 мен 2019 жылдар аралығындағы кедейліктің таралуындағы өзгерістер

Жыл	Кедей халықтың саны (10 мың адам)	Кедейлік деңгейі
2010	16567	17,2%
2011	12238	12,7%
2012	9899	10,2%
2013	8249	8,5%
2014	7017	7,2%
2015	5575	5,7%
2016	4335	4,5%
2017	3046	3,1%
2018	1660	1,7%
2019	551	0,6%

Ақпарат көзі:” 2019中国农村贫困监测报告”

2013 жылдың қараша айында Бас хатшы Си Цзиньпин өзінің Хунань өлкесіндегі сапарында кедейлікпен күрес мәселесін шешу үшін алғаш рет өзінің “кедейлікпен нүктелі күрес” (“精准扶贫” цзинджун фупин) жүргізу тұжырымдамасын ұсынған болатын (Жэньминь, 2016). Кейінірек Төраға әр түрлі жағдайларда бұл тұжырымдаманың мағынасын нақтылап, байытып, теориядан практикаға қарай бағытталған жүйелі идеяны қалыптастырды. Бұл тұжырымдама Қытайдың кедейлікпен күрес жөніндегі жұмысының маңызды басшылығына айналып қана қоймай, сонымен қатар Қытайдың жан-жақты сяокан қоғамын құруға бағытталған кедейлікпен күрес бойынша партиялық жұмыстың идеологиялық негізін қалады. Си Цзиньпин ұсынған күрес моделі кедейлікті жоюдың қытайлық ерекшелігі бар жаңа жүйесін қалыптастырды. Кедейлікпен нүктелі күресу стратегиясы ҚКП билігінің жан-жақты нығайтудың жаңа қаруына айналып, жеке жауапкершілік жүйесінің қалыптасуына, тәжірибе жүзінде кедейлік ауқымын азайтуға ықпал жасады.

Үш тараптың – партияның, үкіметтің, ғылымның қарқынды жұмысы қысқа мерзімде жаңа модельдің – кедейлікпен нүктелі күрес моделінің тұтас конструкциясын қалыптастыруға мүмкіндік берді. Кедейлікке қарсы нүктелі күрес стратегиясы төмендегі 6 негізгі бағытты қамтыды: 1) партияның басшылығы, ұйымның кепілдігін күшейту; 2) кедейлікке қарсы нүктелі күрестің стратегиясы; 3) инвестицияларды ұлғайту, кедейлікке қарсы күресті қаржылай қолдауды күшейту; 4) қоғамды жұмылдыру, барлық тараптардың күштерін шоғырландыру; 5) талаптардың қатандығын негізге алу, осы бағытта жұмысты ілгерілету; 6): бұқара – субъект бағытын жүзеге асыру, ішкі әлеуетті күштерді ынталандыру (Davie G. және басқалар, 2021:247). Алайда жаңа стратегияның басты қағидаты мен ерекшелігі нүктелілік тұжырымдамасы болды. Нүктелілік ұғымы, шын мәнінде, нақты жағдайды ескеруді және нақты мәселелерді талдауды, мақсатты жұмыс жүргізуді, белгілі бір мақсатқа ие болуды, тиімділікке қол жеткізу талаптарын білдірді. Яғни, кедейлікте өмір сүріп жатқан әр бір отбасының жағдайын жеке талдап, нүктелі түрде әр отбасыға жеке көмек көрсетуді меңзеді.

Кедейлікпен күрес барысындағы жетістіктер мен қаржылық саясаттағы қиындықтар.

Кедейлікпен күрес саясатының жетістігі жан-жақты ойластырылған мақсаттық бағдарламаларға және қатаң әкімшілік бақылауға негізделеді. Сонымен қатар бұл жүйе келесідей салаларға арқа

сүйеуде: инфрақұрылым, қоныс аудару, білім беру, денсаулық сақтау, қаржы, кәсіпкерлік, туризм, интернет. Дамыған инфрақұрылымсыз кедейлікті жеңу мүмкін емес екенін түсіне отырып, Қытай сенімді және тиімді инфрақұрылым құруға басымды назар аударды. Кедейлікпен күрес аясында қытай кедей ауылдық жерлерде су және электрмен жабдықтау, суару, көлік байланысы, телекоммуникация жүйелері сияқты жобаларды жүзеге асырды. Автомобиль жолдары мен заманауи теміржол желілері дамытылды. Ерекше шалғай және жетуге қиын аудандардан салыстырмалы түрде қолайлы табиғи жағдайлары бар жерлерге тұрғындарды көшіру де күрделі міндеттердің бірі болды. 2016 жылдан 2018 жылға дейін Қытай билігі 8,69 миллион адамды жаңа мекендерге сәтті көшірді (Алимов Р., 2020:29).

Білім беруді дамыту арқылы кедейлікпен күресті жедел қарқынмен алға жылжыту қолға алынды. Білім кедейлікті жоюға және “кедейліктің бір ұрпақтан екінші ұрпаққа берілуін” тоқтататын сенімді жолдардың бірі ретінде қарастырылды. Бұл саладағы басты бағыттардың бірі мектептегі білімнің қолжетімділігін арттыру болды. Ауылдық жерлерде көптеген мектептер салынды, көптеген мұғалімдер біліктілігін арттыру курстарынан өтті. Сондай-ақ, Қытайда жоғары оқу орындарының саны мен жоғары білім алатын студенттер саны да артты. 2017 жылы көктемгі семестрінен бастап міндетті білім алатын қалалық және ауылдық оқушыларды оқу ақысынан және басқа да алымдардан босатудың, аз қамтылған отбасылардан шыққан мектеп-интернаттардың оқушыларына оқулықтарды тегін берудің және жәрдемақылар берудің біріздендірілген саясаты іске асырылатыны жарияланды. Елдің жетекші жоғары оқу орындарына қабылданған кедей аудандардағы ауылдардан келген талапкерлерінің саны 21,3%-ға өсті. 2017 жылға арналған бюджет шығыстары саясатының негізгі бағыттарының ішінде бірінші кезекке білім беру қойылды. Қоныс аудару да, білім беру де кедейлікпен күресудің қымбат әдісі болғандықтан, Қытай басшылары мұқтаж адамдарға көмектесу үшін инвестицияларды көбейтуді жалғастыру қажеттілігін мойындады. Бұл үкіметтік инвестициялардың жетекші рөлі мен Үкіметтің кедейлікті жою жұмысының субъектісі ретіндегі рөлінің маңыздылығын көрсетті. (Пивоварова Э.П., 2018: 42).

Қытайдағы кедейлікті жою шаралары денсаулық сақтау жүйесін жетілдірумен қатар жүрді. 2015 жылдан бастап Үкімет 3438 стандартталған қалалық медициналық орталықтардың және 14 мың ауылдық медициналық орталықтардың құрылысына қолдау көрсетті. 2018 жылдың соңында медициналық клиникалар Қытай ауылдарының 94%-да жұмыс істеді (Алимов Р., 2020: 30).

Үлкен қаржылық инвестициялар мен ойластырылған саясаттың көмегімен кедейлікпен күрес жұмысы оңды нәтижелер берді. Әрбір өңірде кедейлікпен күрес жөніндегі жоспарлар мен жобалар әзірленді, сондай-ақ жергілікті жағдайларға сәйкес оларды іске асыру үшін тиісті қызметкерлер жіберілді. Алайда, кедей аудандарда әлі де ішкі мотивацияның жеткіліксіздігі, жобалардың нашар іске асырылуы және барлық деңгейдегі департаменттер арасындағы өкілеттіліктер мен жауапкершіліктердің анық бөлінбеуі сияқты бірқатар қиындықтары да болды. Кедейлік деңгейін төмендетуге бағытталған мақсаттық қаржы саясатын жүргізу неғұрлым күрделі мәселелерге тап болады. Сяокан қоғамын құру жағдайында қаржылық кедейлікпен “нүктелі күрес” жүргізу үшін дұрыс фокус табу, одан әрі кірістер мен шығыстар құрылымын және бағалау көрсеткіштерін оңтайландыру, қадағалау мен жауапкершілікті енгізу, дұрыс қаржылық саясатты жүргізу өте маңызды болды. Алайда, қаржылық саясат саласында кедейлікпен күресуге кедергі келтірген бірқатар мәселелер де болды:

(1) Қаражат бөлінген жобалар аймақтық жағдайларға сәйкес келмеді және шығындар құрылымы орынсыз болды. Мысалы, кейбір кедей аудандарда қоныс аудару жобалары жүзеге асырылып қойғанына қарамастан, үкімет уақытында хабардар етілмегендіктің себебінен, қоныс аударуға қаражат бөліну жалғастырылып отырды. Нәтижесінде қаражат мұқтаж аудандарға “кешіктіріліп” жатты. Осындай мысалдардың бірі – Ганьсу провинциясындағы жағдай. 2017 жылы орталық үкімет осы провинциядағы кедейлікке қарсы жобаларды қолдау үшін арнайы әлеуметтік әл-ауқат қорынан 40 миллион юань бөлді. Алайда, Ганьсу провинциясының қаржы департаменті келесі әрекеттердің тиісті механизмін жасамады және өз міндеттерін тиімсіз атқарғандықтан, нәтижесінде құнды қаражат 146 күн қозғалысыз жатты. Екіншіден, қаражатты бөлу кейбір кедей аудандардағы аймақтық жағдайларына сәйкес келмеді. Қаражаттың көп бөлігі инфрақұрылымды дамытуға жұмсалып, нағыз мұқтаж салалар қаржысыз қалып отырды (韩雨莲, 安锦, 2020:119).

(2) Ауыл шаруашылығы мен мал шаруашылығына байланысты қаражаттың тұрақты емес интеграциялануы. Ауыл шаруашылығы мен мал шаруашылығына қатысы бар қорлардың интеграциясын жүзеге асыруда негізінен туындаған қиындықтар: Біріншісі - қаражаттың шоғырлануы әр түрлі жобалар мен департаменттердің қатысуымен жүргізілді және көптеген көздерден түсіп отырды. Бұл белгілі бір дәрежеде тиісті шоттарды құруға кері ықпал етті; Екіншіден, интеграциядан кейін өкілеттіліктер мен міндеттер дұрыс ұйымдастырылмады, ал кедейлікпен күрес департаменттері

көп міндетті режимде жұмыс істеді. Шыңжаң кедейшілікпен күрес басқармасының мәліметінше, Бюро кедейшілікпен күрес бойынша өзінің тікелей жұмысын атқарып қана қоймай, Құрылыс Бюросы мен Су ресурстары Бюросы айналысуға тиісті инфрақұрылымдық жобаларды, сондай-ақ су таратқыштарды көшіру жөніндегі жобаларды инспекциялап, бекітуге тиісті екені белгілі болды (韩雨莲, 安锦, 2020:119).

(3) Уездер мен ауылдар деңгейінде қаражатты жеткіліксіз пайдалану және қадағалау. Уездер мен ауылдар деңгейінде қаражатты пайдалануды бақылаудың нақты тәртібі болмады. Кейбір төменгі кадрлар экономикалық заңдылықтарды білмегендіктен келісімшарттарға күні жоқ немесе тиісті заңдарға сәйкес келмейтін шарттармен қол қойды. Ақырында, ауыл деңгейінде кедейлікке қарсы қорларды пайдалану кезінде қаражат қозғалысы туралы есеп жиі жасалмады. Бұл қаражатты төменнен жоғары қарай пайдалануды бақылауды біршама қиындатты.

(4) Кедейлікпен күрес бойынша қаржылық қорлар басқаруды тиімді жүргізе алмады. Кедей аймақтардың көпшілігі өнеркәсіп пен активтерден түсетін кірістер арқылы кедейлікпен күресуге көңіл бөлуді жөн көрді. Алайда, кедейліктің үлкен ауданы мен кедей адамдар санының көптігі кедейлікпен күресуге бөлінген қаражатты тиімді басқаруды қиындатты. Негізгі мәселелерге мыналар жатты: Біріншіден, өнеркәсіпті дамыту арқылы кедейлікпен күресу тәсілінде ең үлкен мәселе – кедей үй шаруашылықтары ұзақ мерзімді перспективаға ие болмады және табысын арттыру үшін мемлекет таратқан мал мен жемді сатты немесе тіпті сойды, осылайша кедейлікке қарсы өнеркәсіптік қорлар қажетті нәтижеге қол жеткізе алмады. Екіншіден, активтердің кірістерін қолдана отырып кедейлікпен күресу тәсілінде ең көп таралған жұмыс әдісі – “мемлекет + кооператив + кедей үй шаруашылықтары” болды. Алайда, үкімет кәсіпорынның сипатын, кірісі мен сенімділігін алдын-ала түсіне алмағандықтан, сондай-ақ қарапайым дивидендтер фермерлерді өндіріске деген құлшыныстарын аспағандықтан, кірісті жоғарылатуға қажетті нәтижелерге қол жеткізілмей жатты (韩雨莲, 安锦, 2020:118).

(5) Кедейлікпен күрес жөніндегі қорлар жұмысының тиімділігін бағалаудың сәйкесінше тетігінің болмауы. Кедейлікпен күреске бөлінетін қаражатты пайдалануды одан әрі реттеу мақсатында мемлекет тиісінше әр түрлі бағалау көрсеткіштерін шығарды. Кедей аудандардағы кедейлікке қарсы тиісті бөлімдердің бұл көрсеткіштерді жоғалтпауға тырысу мақсатында бюджеттік ресурстар туралы есеп беру кезінде кедейлікке қарсы қаражаттың нақты пайдаланылу тиімділігін әдейі азайтып көрсетуге әкеліп соқтырды. Төлемдер туралы құжаттар бөлінген қаржылармен синхронды жүргізілмеді, нәтижесінде оларды төменгі деңгейде бөлу және пайдалану қиынға соқты. Сонымен қатар, қаражатты пайдалану мақсаты нақты көрсетілмегендіктен немесе департамент функцияларының шектеулі болуы қаражатты тексеруді қиындатты, бұл өз кезегінде шоттардағы сәйкессіздіктерге әкеліп жатты.

Жоғарыда аталған мәселелерге қарамастан, Қытай үкіметі барлық кемшіліктерді уақытында анықтап, кедейлікпен күрес жұмыстарын бақылауды күшейтіп, үлкен нәтижелерге қол жеткізе алды. Қаржы салымы ұлғайған сайын көптеген кедей аудандар кедейлік шегінен шыға алды. Мемлекеттің кедей аудандарға көмегі негізінен мынадай аспектілерді қамтыды: шикізат экономикасын белсенді дамыту, эндогендік даму серпінін күшейту және динамиканы тұрақты түрде жақсарту. Кедей аудандарда сырттан “қан құюдан” өздерінің өндірістік салаларын құруға көшті. Бағдарлама кедей халықтың дүниетанымдық көзқарастарын өзгертіп қана қоймай, өндірісті ынталандырып, Шығыс және Батыс аймақтардың ресурстық артықшылықтарын толықтырды, Шығыс пен Батыстың дамуын үйлестірді және көптеген кедей адамдардың кедейліктен шығуына көмектесті. 2013-2016 жылдардағы кедейлікті бақылау жөніндегі ұлттық Есептің деректері бойынша кедейлік құрсауынан шыққан адамдардың саны жыл сайын 10 миллионнан астам адамға артып, жалпы саны 55,64 миллионға жетті. Кедейлік деңгейі 5,7 пайыздық тармаққа төмендеді (Davie G және басқалар, 2021:250).

Жан басына шаққандағы қолда бар кірісті (бастапқы бөлу мен қайта бөлуден кейін өз еркіне қарай тұтынушылық шығындар мен жинақ жасауға жұмсай алатын кіріс мөлшері) және осы кірістің әр аймаққа тиісті өсімін талдау кедейлікті қысқартуға жұмсалған күш-жігердің тиімділігі туралы нақты түсінік беріп, кедей аудандардағы шаруалардың өміріндегі нақты өзгерістерді түсінуге, әр аймақтың ауылдық аудандары арасындағы айырмашылықтарды салыстыруға мүмкіндік береді. Орталық үкімет 2013 жылы “кедейлікке қарсы нүктелі күрес” саясатын енгізгеннен бастап, ауылдық және кедей аудандарда жан басына шаққандағы қол жетімді табыс негізінен жоғарылап, 2019 жылы сәйкесінше 16021 юань мен 11567 юаньға жетті. Алайда, жалпы ел бойынша және кедей аудандардағы ауыл тұрғындарының бұл кірістері арасындағы айырмашылық та біршама өсті. Егер 2013 жылы жалпы ел бойынша ауыл тұрғындарының кірістері кедей аудандарындағы ауыл тұрғындарының кірістерінен 3,351 юань артық болса, 2019 жылы бұл айырма 4,454 юаньды құрады (韩雨莲, 安锦, 2020:120). Бұл

дегеніміз, аталмыш айырмашылықты қысқарту үшін кедей аудандардағы ауылдарға әлі де қаржылық көмекті көрсетуді жалғастыру қажет дегенді білдіреді.

Covid-19 эпидемиясы және кедейлікпен күрестегі жеңіс.

Қаржы инвестицияларының өсуі мен бүкіл партия мен қоғамның бірлескен күш-жігерінің арқасында Қытайдың кедей аймақтарындағы жағдай жақсаруда. Көптеген аудандар кедейліктен сәтті шығып, өркендеуге бет алды. 2010-2019 жылдардағы ұлттық кедейлік мониторингінә сәйкес Қытайдағы кедей адамдардың саны айтарлықтай азайды. Есепке сәйкес, Қытайда кедейшілікте өмір сүретін адамдардың саны 2010 жылдың аяғында 165,67 миллион адамнан 2019 жылдың соңында 55,11 миллион адамға дейін азайды. Кедейлік деңгейі 17,2%-дан 0,6%-ға дейін төмендеді (Yearbookchina.com, n.d, 2019). Алайда кенеттен пайда болған жаңа Covid-19 коронавирустық пневмония эпидемиясы кедейлікпен күрес барысына айтарлықтай әсер етті және Үкіметтің мақсатты уақытылы орындауына үлкен қауіп төндірді.

Эпидемия белгілі бір дәрежеде кедей аудандарда күрес жұмыстарын қиындатты. Карантиндік шараларды енгізу кейбір ауыл жұмысшылары мен кедейлікпен күрес жөніндегі қызметкерлердің өз жұмыс орындарына уақытында келе алмауына, олардың жұмысының қиындауына әкелді. Олар кедейлерге дер кезінде нүктелі көмек көрсете алмады. Қызметкерлердің негізгі жұмысы індеттің алдын алуға және оған қарсы күреске бағытталды. Бұл сонымен қатар кедейлікке қарсы жұмыстың тиімді жүргізілуіне әсер етті. Кедейлікпен күрес жөніндегі жұмыс негізінен басқа жерлерге қоныс аударуға және өндірісті ынталандыруға негізделген болатын. Эпидемияның өршуі көктемгі егістік егуге қатты әсер етті. Ауыл шаруашылығы саласы үшін жем-шөп жеткізу және олардың өнімін өткізу тоқтатылды, бұл өз кезегінде мал шаруашылығы саласындағы ішкі және сыртқы проблемаларға әкеп соқты. Қалыптасқан жағдайда фермерлердің көпшілігі жұмыссыз қалды. Кедейлікпен күресудің тиімді шарасы болып табылатын қоныс аудару эпидемиядан зардап шекті және кедейлікпен күресудің әртүрлі арнайы жобалары, мысалы, қоныс аудару орындары мен инфрақұрылым объектілерін салу уақытында жүзеге асырыла алмады. “Chongqing Daily” газетінің хабарлауынша, 2020 жылдың наурыз айындағы жағдай бойынша Чунцин қаласының аудандары мен уездеріндегі кедейлікке қарсы жобалардың жағдайы нашар болды: 2020 жылдың қаңтарынан ақпанына дейін 4 398 жобаны бастау жоспарланған болатын, бірақ іс жүзінде 1 340 жоба ғана жүзеге асырылды (韩雨莲, 安锦, 2020:117). Жобаларды орындаудың нақты деңгейі шамамен 30%-ды құрады. Экономика мен қоғам үлкен қауіп-қатерге тап болды және Қытайдың кедейлік аурудан туындаған, кедейлік ауруға байланысты қайта оралған және аурудың салдарынан кедейлік жойылмайтын бітпес айналымға түсу қаупі жоғары болды.

Алайда, Covid-19 пневмониясы эпидемиясының тигізген теріс әсеріне қарамастан, Қытай өзінің мақсатына жетуге деген сенімі мен бар қабілетін көрсетті. Саяси және институционалдық артықшылық-тарын пайдалана отырып Қытайға індеттің таралуын бақылауға алуы үшін екі ай ғана уақыт қажет болды. Бұл кедейлікті жою бойынша жүйелі және ретке келтірілген жұмыстардың жүргізілуін қамтамасыз етті. Үкіметтің жоғары деңгейде ұйымдастырылған індетке қарсы шаралары мен қатаң бақылауы алдыға қойылған мақсатты мерзімінде аяқтауға мүмкіндік берді. 2020 жылдың аяғында Қытай үкіметі қытайлық ерекшелігі бар социализмнің жаңа дәуірдегі негізгі мақсаты - абсолютті кедейлікті жоюға қол жеткізді. Кедейлік шегінің қазіргі көрсеткішінен төмен тұратын ауылдық жерлердегі 98,99 миллион адамның бәрі кедейліктен құтылды, барлық 128,000 кедей ауылдар мен 832 кедей уездер кедейліктің құрсауынан босатылды. Си Цзиньпин бұл науқанды “толық жеңіс”, “адамзат үшін жасалған ғажайып” және Қытайдың әлемнің дамуына қосқан үлкен үлесі деп атады (Синьхуа, 2021).

Қорытынды. Қытайдың кедейлікпен күрестегі бұрын-соңды болмаған жетістіктері кедейлікпен күресу жолын қытайлық ерекшелігі бар жолмен байыта түсті. Экономикалық даму Қытайдағы кедейлікпен күресте үлкен рөл атқарса да, кедейлікпен күресудің тұжырымдамалары мен Үкіметтің рөлі осы саясатта шешуші рөл атқарды. Кедейшілікпен күрес жөніндегі жұмыстың бірқалыпты ілгерілеуі ел көшбасшыларынан Үкіметтің көмегімен жоғарыдан төменге қарай егжей-тегжейлі жоспар әзірлеуді және мониторинг үшін тиімді кері байланыс тетігін құруды талап етті. Қытай реформалар мен ашықтық саясатын жүргізудің қырық жылдық мерзімінде 740 миллионға жуық адамды кедейліктен құтқарып, нәтижелі механизмдер жиынтығын құра алды. Қытайдың кедейлікті жою тәжірибесі дамыған елдер үшін маңыздылық тудырмаса да, бірақ көптеген дамушы елдер үшін үлкен оң мәнге ие болуы мүмкін.

Қытайдың кедейлікті жоюдағы үлкен жетістіктері бірнеше факторларға байланысты болды: Біріншіден, Қытай үкіметі өз жолын тапты – қытайлық ерекшеліктері бар кедейлікті жою жолын; екіншіден, ұзақ мерзімді ел экономикасының өсуі кедейлікпен күресу үшін сенімді материалдық

базамен қамтамасыз етті. Реформалар мен ашық есік саясатын жүргізуге бағытталған 40 жыл бойы жұмсалған күш-жігердің арқасында Қытайда салыстырмалы түрде үлкен материалдық негіз қалыптасты. Үшінші факторды кедейлікпен күрес саясатын жүргізуге берік негіз берген саяси және институционалдық артықшылықтар деп атауға болады. ҚКП басшылық еткен орталықтандырылған үкімет және құрылған нақты шаралар жүйесі, кедейлікті жою жөніндегі мақсатты бағдарламалар және қатаң әкімшілік бақылау кедейлікпен күрес ісінде өздерінің орасан зор жемісін берді. Төртінші фактор – жеке фактор – Си Цзиньпиннің кедейлікпен күрес жолындағы жаңа тұжырымдаманың авторы және жетекшісі ретіндегі тәжірибесі мен беделі. Алайда, кедей халықтың табыс деңгейін кедейлік шегіне дейін көтеру және одан асып түсіру бір мәселе, ал екінші мәселе-бұл деңгейді ұстап тұру және халықтың қайтадан кедейлікке ұшырауына жол бермеу үшін барлық жағдайды қамтамасыз ету. Бұл тұста Қытай үкіметін жаңа сынақтар күтуде және жағдайды теңестіру үшін қайтадан жаңа серпіліспен бар күшін салуға тұра келеді.

2020 жылы бір кезең - абсолютті кедейлікті жою кезеңі аяқталды. 2021 жылы Қытай келесі кезеңнің - салыстырмалы кедейлікпен күресудің тұжырымдамасы мен стратегиясын әзірлеуге кірісті, себебі бұл мәселе мәні мен мазмұны жағынан әлеуметтік теңсіздік проблемасының маңызды бөлігі болып табылады. Нарық жағдайында жедел экономикалық даму жылдарында күшейе түскен әлеуметтік теңсіздікті жою, қоғам ішіндегі байлар мен кедейлердің кірістері арасындағы алшақтықты жою сяокан қоғамынан кейінгі келесі жүзжылдықтың мақсаты ретінде жарияланған “ортақ баю” тұжырымдамасын іске асыруда аса өзекті және абсолютті кедейлікті жоюға қарағанда әлдеқайда қиын болмақ. Қытай кезекті бұл күресте қандай тактика мен жолды таңдайдындығына әзірге тек болжаулар жасай аламыз, алайда нақтысын 2022 жылы өтетін ҚКП-нің 20-шы съезі көрсетер. Дегенмен, объективті қиындықтар мен кемшіліктерге қарамастан елде кедейлікті жою ісінде жасалған үлкен жұмыс маңыздылығы бойынша жаңа “қытай кереметі” деп атауға тұрарлық.

Пайданылған әдебиет тізімі:

1. Deng Xiaoping (1994) *Selected Works of Deng Xiaoping*. Beijing: Foreign Languages Press. Volume 3
2. 习近平精准扶贫精准脱贫思想的实践和理论意义//人民网. 2016 年2月9日。[Си Цзиньпиннің кедейлікпен нүктелі күрес идеясының практикалық және теориялық мәні//Жэньминь сайты. 09.02.2016.] [Электрондық ресурс]. URL :<http://politics.people.com.cn/n1/2016/0209/c1001-28118280.html> (қаралған күні 25.10.2021)
3. 中国的农村扶贫开发//中华人民共和国外交部网. 2002 年7月5日。[Қытайдың ауылдық өңірлердегі кедейлікпен күресінің басталуы мен дамуы // ҚХР Сыртқы істер министрлігінің сайты. 05.07.2002.] [Электрондық ресурс]. URL: https://www.fmprc.gov.cn/web/ziliao_674904/zt_674979/ywzt_675099/wzzt_675579/2296_675789/t10544.shtml (қаралған күні 28.10.2021)
4. Бони Л.Д. Ликвидация бедности в Китае Часть 1 // Азия и Африка сегодня. –2020. – №8. – С. 4-12. DOI:10.31857/S032150750010444-0
5. Бальчандоржиева О.Б. Среднезажиточное общество в КНР: основные этапы его строительства // Евразийство и мир. – 2018. – №1. – С.30-33.
6. 韩雨莲, 安锦. 全面建成小康社会背景下精准扶贫的财政政策研究 // 内蒙古财经大学学报. 2020年第18卷第6期. 117-120页. [Жан-жақты сяокан қоғамын құру барысында кедейлікпен нүктелі күрес жүргізудің қаржылық саясатын зерттеу // Ішкі Моңғолия Қаржы және экономика университетінің Хабаршысы. 2020. №6. 117-120 бет]. DOI:10.13895/j.cnki.jimufe.2020.06.032
7. Алимов Р. Восемь китов борьбы с бедностью // Китай. – 2020. – №6. – С.28-31.
8. Пивоварова Э.П.. О некоторых трудностях на важнейшем этапе построения в Китае общества малого благоденствия «сяокан» // В сборнике: 13-я пятилетка (2016 - 2020 гг.) - важнейший этап построения в Китае общества малого благоденствия "сяокан". Отв.ред.А.В. Островский; сост. П.Б. Каменнов. – М., 2018. – С. 36-42.
9. 习近平：在全国脱贫攻坚总结表彰大会上的讲话// 新华网. 2021年2月25日。[Си Цзиньпин: Кедейлікпен күрес жұмысын бағалау және нәтижелерін қорытындылау бойынша Ұлттық конференцияда сөйлеген сөзі // Синьхуа сайты. 25.02.2021.] [Электрондық ресурс] .URL:http://www.xinhuanet.com/politics/2021-02/25/c_1127138102.htm (қаралған күні 02.11.2021)

10. Davie G., Wang M., Rogers S., Li J. (2021) Targeted Poverty Alleviation in China: A Typology of Official-Household Relations. *Progress in development studies*, 21(3), pp.244-263. DOI:10.1177/14649934211018911

11. 2019年中国农村贫困监测报告//统计年鉴分享平台. [Қытайдың ауылдық өңірлеріндегі кедейлікті бақылау Есебі 2019 жыл//Жылдық статистикалық есептердің платформасы.] [Электрондық ресурс]. URL :<https://www.yearbookchina.com/navibooklist-n3020031902-1.html> (қаралған күні 20.10.2021)

12. 坚决打赢脱贫攻坚战, 谱写人类反贫困历史新篇章——学习《习近平扶贫论述摘编》 // 人民网。2018年08月21日 [Кедейлікпен күресте батыл жеңіске жету және оны жоюда адамзат тарихында жаңа тарау жазу. "Си Цзиньпиннің кедейлікпен күрес туралы сөздерінен үзінділер" еңбегін зерттеу // Жэньминь сайты. 21.08.2018] [Электрондық ресурс]. URL: <http://politics.people.com.cn/n1/2018/0821/c1001-30239990.html> (қаралған күні: 05.11.2021).

References:

1. Deng Xiaoping (1994) *Selected Works of Deng Xiaoping*. Beijing: Foreign Languages Press. Volume 3

2. People.cn (n.d) (2016) *Xi Jinping jingzhun fupin jingzhun tuofu sixiang de shixian he lilun yiyi* [The practical and theoretical significance of Xi Jinping's idea of precise poverty alleviation and precise poverty eradication]. [Electronic resource]. URL :<http://politics.people.com.cn/n1/2016/0209/c1001-28118280.html> [in Chinese]

3. Fmprc.gov.cn (n.d) (2002) *Zhongguo de nongcun fupin kaifa* [Rural poverty alleviation and development in China]. [Electronic resource]. URL: https://www.fmprc.gov.cn/web/ziliao_674904/zl_674979/ywzt_675099/wzwt_675579/2296_675789/t10544.shtml [in Chinese]

4. Boni L.D. *Likvidacia bednosti v Kitae. Chast' 1* [Poverty alleviation in China. Part 1] // *Asia I Afrika segodnya*. -2020.- №8. – pp. 4-12. DOI:10.31857/S032150750010444-0 [in Russian]

5. Bal'chindorzhiev O.B. *Srednezazhitochnoye obshchestvo v KNR: osnovnyye etapy yego stroitel'stva* [A moderately prosperous society in the PRC: the main stages of its construction] // *Yevraziystvo i mir*. – 2018. – №1. – pp.30-33. [in Russian]

6. Han Yulian, An Jin (2020) *Quanmian jiancheng xiaokang shehui beijing xia jingzhun fupin de caizheng zhengce yanjiu* [Research on the Fiscal Policy of Targeted Poverty Alleviation under the Background of Building a Well-off Society in an All-round Way]. *Journal of Inner Mongolia University of Finance and Economics*, №6. pp.117-120 DOI:10.13895/j.cnki.jimufe.2020.06.032 [in Chinese]

7. Alimov R. *Vosem' kitov bor'by s bednost'yu* [Eight whales in the fight against poverty] // *Kitay*. – 2020. – №6. – pp.28-31. [in Russian]

8. E.P. Pivovarova. *O nekotorykh trudnostyakh na vazhneyshem etape postroyeniya v Kitaye obshchestva malogo blagodenstviya «syaokan»* [On some difficulties at the most important stage of building a small prosperity society "xiaokang" in China]. // *V sbornike: 13-ya pyatiletka (2016 - 2020 gg.) - vazhneyshiy etap postroyeniya v Kitaye obshchestva malogo blagodenstviya "syaokan"*. Otv.red.A.V. Ostrovskiy; sost.P.B. Kamennov.– M., 2018. – pp. 36-42. [in Russian]

9. Xinhuanet: inf.website (n.d.) (2021) *Xi Jinping: zai quanguo tuopin gongjian zongjie biao Zhang dahui shang de jianghua* [Xi Jinping: Speech at the National Poverty Alleviation Summary and Commendation Conference]. [Electronic resource]. URL:http://www.xinhuanet.com/politics/2021-02/25/c_1127138102.htm [in Chinese]

10. Davie G., Wang M., Rogers S., Li J. (2021) Targeted Poverty Alleviation in China: A Typology of Official-Household Relations. *Progress in development studies*, 21(3), pp.244-263. DOI:10.1177/14649934211018911

11. Yearbookchina.com (n.d) (2019) *2019 nian Zhingguo nongcun pinkun jiance baogao* [Poverty monitoring report of rural China]. [Electronic resource]. URL :<https://www.yearbookchina.com/navibooklist-n3020031902-1.html> [in Chinese]

12. People.com (n.d.) (2018) *Jianjue daying tuopin gongjianzhan, puxie ranlei fan pinkun lishi xin pianzhang – xuexi “Xi Jinping fupin lunshu zhaibian”* [Resolutely win the battle against poverty and write a new chapter in the history of human anti-poverty—earning "Excerpts from Xi Jinping's Discourse on Poverty Alleviation"]. [Electronic resource]. URL: <http://politics.people.com.cn/n1/2018/0821/c1001-30239990.html> [in Chinese]